

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2019. gada 5. martā Nr. 1-6/1

Satversmes tiesas tiesnesim

Jānim Neimanim

Jura Alunāna ielā 1

Rīgā, LV-1010

Par papildu informāciju lietā Nr.2018-24-01

2019.gada 15.februārī Tiesībsarga birojā saņemta Jūsu vēstule, kurā Jūs lūdzat tiesībsargu sniegt viedokļa papildinājumu lietā Nr.2018-24-01 „Par Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 28.panta otrās daļas, redakcijā, kas bija spēkā līdz 2018.gada 2.janvārim, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96.pantam”. Viedokļa papildinājumā tiesībsargs tiek aicināts norādīt tos apstākļus, kas no tiesībsarga skatījuma nav ievēroti šobrīd spēkā esošajā Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 28.panta redakcijā, kā arī sniegt viedokli, vai spēkā esošā normas redakcija atbilst Satversmes 96.pantam.

Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 28.panta otrā daļa redakcijā, kas bija spēkā līdz 2018.gada 2.janvārim (turpmāk – apstrīdētā norma), noteica:

(2) Izmeklēšanas cietuma darbinieki kontrolē apcietinātā saraksti un telefonsarunas (izņemot saraksti un telefonsarunas ar šā likuma 15.panta trešajā daļā minētajiem adresātiem). Ja korespondences vai telefonsarunas saturs apdraud citu cilvēku tiesības, demokrātisku valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību, patiesības noskaidrošanu kriminālprocesā, kā arī ieslodzījuma vietu drošību, korespondenci aiztur vai pārtrauc telefonsarunu un paskaidro apcietinātajam korespondences aizturēšanas vai šīs sarunas pārtraukšanas iemeslu.

Privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību garantē Satversmes 96.pants un Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības Konvencijas (turpmāk – Konvencija) 8.pants.

Šobrīd normas aktuālā redakcija paredz šādu apcietinātā korespondences kontroles kārtību:

(2) Lai novērstu ieslodzījuma vietu vai sabiedrības drošības apdraudējumu, kā arī neatļautu priekšmetu vai vielu nodošanu apcietinātajiem, izmeklēšanas cietuma darbinieki pārbauda apcietinātā saraksti, izņemot saraksti ar šā likuma 15. panta trešajā daļā minētajiem adresātiem. Izmeklēšanas cietuma

amatpersona pārbauda apcietinātajam adresēto vai viņa adresātam nosūtāmo vēstuli, to atverot. Ja izmeklēšanas cietuma amatpersonai rodas pamatotas aizdomas, ka sarakstes saturs var apdraudēt ieslodzījuma vietas vai sabiedrības drošību, krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu, citu personu tiesības vai veicināt noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, par drošību atbildīgā izmeklēšanas cietuma amatpersona apcietinātajam adresēto vai viņa adresātam nosūtāmo vēstuli pārbauda, to arī izlasot.

Apcietinājumā turēšanas kārtības likums arī ir papildināts ar trešo, ceturto un piekto daļu, kas noteic, ka:

(3) Apcietinātā saraksti aiztur, ja:

1) tās saturs apdraud apcietinājuma piemērošanas mērķi, izmeklēšanas cietuma drošību un tajā noteikto kārtību;

2) tās satura tālāknodošana varētu veicināt kāda krimināli vai administratīvi sodāma nodarījuma izdarīšanu;

3) tās saturs varētu apdraudēt citas personas ar likumu aizsargātās tiesības un intereses;

4) sarakstes mērķis ir informācijas apmaiņa starp ieslodzītajiem, kas kopīgi izdarījuši noziedzīgu nodarījumu.

(4) Aizturētās vēstules un telegrammas reģistrē un uzglabā par drošību atbildīgā izmeklēšanas cietuma amatpersona, kurai uzdots cenzēt saraksti.

(5) Lai novērstu ieslodzījuma vietu vai sabiedrības drošības apdraudējumu, apcietināto telefonsarunas notiek izmeklēšanas cietuma pārstāvja klātbūtnē, izņemot telefonsarunas ar šā likuma 15. panta trešajā daļā minētajiem adresātiem. Ja telefonsarunas saturs apdraud ieslodzījuma vietas vai sabiedrības drošību, krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu, citu personu tiesības vai var veicināt noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, telefonsarunu pārtrauc un paskaidro apcietinātajam telefonsarunas pārtraukšanas iemeslu, izņemot gadījumus, kad tas var apdraudēt šajā daļā noteiktā apcietināto telefonsarunu kontroles mērķa sasniegšanu.

Izstrādājot normas aktuālo redakciju, likumdevējs ir ņēmis vērā daļu no tiesībsarga iebildumiem. Piemēram, spēkā esošajā normas redakcijā ir noteikti korespondences kontroles veidi. Šobrīd jebkurai personai ir nepārprotami skaidrs, ka vēstules tiek pārbaudītas, tās atverot. Tāpat ir precizēts, kādos gadījumos ir pieļaujams, ka vēstule tiek arī izlasīta, kā arī ir noteikti gadījumi, kad apcietinātā sarakste tiek aizturēta. Līdz ar to ir jāatzīst, ka likumdevējs apstrīdētajā normā ir veicis ievērojamus uzlabojumus, ņemot vērā tiesībsarga norādītos apsvērumus.

Tiesībsarga ieskatā korespondences kontrole, to atverot, lai vizuāli pārlicinātos, vai sūtījums nesatur aizliegtus priekšmetus vai vielas, nesamērīgi neierobežo personu tiesības uz privāto dzīvi. Kā jau norādīts Jums iepriekš nosūtītajā tiesībsarga viedoklī, attiecīgajam ierobežojumam ir leģitīmais mērķis – sabiedrības drošības nodrošināšana. Attiecīgais ierobežojums kalpo leģitīmā

mērķa sasniegšanai, kā arī, ņemot vērā personas atrašanos apcietinājumā, ir uzskatāms par samērīgu.

Vienlaikus ir vairāki svarīgi aspekti, kas normas spēkā esošajā redakcijā tomēr nav ietverti. Piemēram, Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 28.panta otrā daļa paredz, ka noteiktos gadījumos vēstuli izmeklēšanas cietuma amatpersona ir tiesīga arī izlasīt. Šādas tiesības par drošību atbildīgajai izmeklēšanas cietuma amatpersonai ir gadījumos, kad rodas pamatotas aizdomas, ka sarakstes saturs var apdraudēt ieslodzījuma vietas vai sabiedrības drošību, krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu, citu personu tiesības vai veicināt noziedzīga nodarījuma izdarīšanu. Attiecībā uz šo kontroles veidu tiesībsargs, komentējot teju identisku regulējumu Sodu izpildes kodeksa 49.pantā, pauda bažas, ka vēl aizvien saglabājas iespēja saraksti izlasīt tikai uz aizdomu pamata, kā arī nav skaidri noteikts tiesību aizsardzības mehānisms (iespējas ierobežojumu apstrīdēt un pārsūdzēt). Tāpat tika uzsvērts, ka personām ir tiesības uzzināt, ka tās vēstules tiek lasītas, kā arī saņemt šādas rīcības pamatojumu.¹ Tiesībsarga ieskatā atbilstošāks risinājums būtu bijis pirms vēstules izlasīšanas saņemt cietuma priekšnieka atļauju, jo šādā gadījumā tiktu realizēta kontrole pār sniegto pamatojumu. Attiecīgi, ja vēstules izlasīšana būtu pieļaujama, pamatojoties uz cietuma priekšnieka pieņemtu lēmumu, personai būtu iespējams savlaicīgi uzzināt par iespējamo tiesību ierobežojumu, kā arī rīkoties, lai to novērstu. Šobrīd persona par korespondences kontroli var iebilst kā par prettiesisku faktisko rīcību, tomēr tas ir iespējams tikai pēc tam, kad faktiskā rīcība jau ir veikta, jo attiecīgā tiesību norma neparedz pienākumu personu informēt iepriekš. Tādējādi personai nav iespējas apstrīdēt apstākļus jeb aizdomas, uz kuru pamata tiek pieņemts lēmums vēstuli izlasīt, pirms ir noticis tiesību ierobežojums. Vienlaikus ir skaidri noteikts, ka vēstuli ir tiesīga lasīt tikai par drošību atbildīgā izmeklēšanas cietuma amatpersona, ko tiesībsargs vērtē atzinīgi.

Pozitīvi ir vērtējams arī tas, ka Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 28.panta trešajā daļā ir detalizētāk noteikti gadījumi, kad apcietinātā sarakste tiek aizturēta. Arī šim ierobežojumam ir saskatāms leģitīmais mērķis un, ņemot vērā iespējamās sarakstes aizturēšanas iemeslus, tas atzīstams par samērīgu. Vispārīgi personai arī ir iespējas apstrīdēt sarakstes aizturēšanu. Turklāt atšķirībā no lēmuma par vēstules izlasīšanu, lai pieņemtu lēmumu par apcietinātā sarakstes aizturēšanu, ir jābūt konkrētiem pierādījumiem, ka tās saturs apdraud apcietinājuma piemērošanas mērķi, izmeklēšanas cietuma drošību un tajā noteikto kārtību vai izpildās citi šajā normā minētie priekšnoteikumi.

¹ Sk. Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijas 2017.gada 31.oktobra sēdes protokolu Nr.223, pieejams: <http://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/5A1B6C80DEE21E98C22581C50022CA0E?OpenDocument&srev=dt>

Ņemot vērā iepriekš minēto, atzīstams, ka likumdevējs ir pieņēmis apstrīdētās normas grozījumus, kas vairs nepieļauj teju absolūtu amatpersonu rīcības brīvību attiecībā uz apcietināto personu korespondences kontroli. Līdz ar to tiesībsargs atzīst, ka Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 28.panta spēkā esošajā redakcijā minētie ierobežojumi ir noteikti ar pienācīgā kārtā pieņemtu un izstrādātu likumu. Vienlaikus tiesībsargs uzskata, ka arī normas spēkā esošā redakcija būtu pilnveidojama. Proti, būtu jānosaka, ka vēstuļu izlasīšana ir pieļaujama, tikai pamatojoties uz cietuma priekšnieka pieņemtu lēmumu, likumā būtu jāiekļauj arī iespējas šo lēmumu apstrīdēt.

Tādējādi, lai gan šobrīd tiek atzīts, ka spēkā esošā Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 28.panta redakcija atbilst Satversmes 96.pantam, tiesībsargs rūpīgi seko līdzi normas piemērošanai praksē un neizslēdz iespēju izmantot dažādus tā rīcībā esošos tiesiskos mehānismus, lai nodrošinātu privātpersonu cilvēktiesību ievērošanu un veicinātu grozījumu veikšanu normatīvajos aktos.

Ar cieņu
tiesībsargs

Juris Jansons

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu.